OBSERVAŢII REFERITOARE LA UNELE SUPRANUME COLECTIVE DIN NORD-VESTUL ROMÂNIEI

OLIVIU FELECAN
Centrul Universitar Nord din Baia Mare
Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca

1. Preliminarii

Comunicarea (parte a unui studiu mai amplu, bazat pe materialul lingvistic cules din nord-vestul României[1]) îşi propune să trateze aspecte referitoare la modul de formare şi funcţionare a unei categorii antroponimice cu funcţie denominativă specială, utilizată în comunităţi rurale din judeţele Maramureş, Sălaj, Bistriţa-Năsăud, Satu Mare: *supranumele colective* (SC).

Tipologia claselor identificate pe material (*tipare onomastice neconvenţionale*) este fundamentată pornind de la *natura referentului desemnat de respectivele unităţi antroponimice.*

Perspectiva abordată este una interdisciplinară, promovată de *sociolingvistică, pragmatică, stilistică* şi *antroponimie*, iar *metodologia* utilizată vizează procedee ale *semanticii lexicale descriptive*, ale *pragmastilisticii* şi ale *retoricii.*

2. Precizări teoretice şi terminologice

2.1. Preocupările noastre din prezentul studiu se referă la *actul de numire cu ajutorul supranumelor colective* prin care sunt desemnaţi sătenii din unele localităţi din N-V Transilvaniei.

Înţelegem prin *act de numire* în acord cu (Felecan 2011a) simultan:

– *actul de producere* (implicit de *atribuire*) a unui nume (*denominaţia*, *i. e. botezarea* / *poreclirea* / *supranumirea*) de către *nominator* şi

– *actul de utilizare* a unui nume pre-atribuit (*socializarea*: recunoaşterea de către comunitate a denominaţiei printr-o convenţie sociolingvistică). Se poate vorbi, prin urmare, de acte de numire *convenţionale, oficiale (botezarea)*, şi *neconvenţionale, neoficiale (poreclirea, supranumirea)*[2].

---

[1] Studiul face parte dintr-un proiect de cercetare CNCS (2011-2014) al cărui director este Daiana Felecan, cod PN-II-RU-TE-2011-3-0007, contract nr. 103/ 25.10.2011, având titlul *Antroponime neconvenţionale româneşti în context european: tipare de construcţie şi funcţie discursivă.*

[2] Pentru aspecte detaliate referitoare la *actul numirii*, vezi şi S. Golopenţia-Eretescu (1972a, I: 145–155; 1972b, II: 193–212).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

În cele ce urmează vom avea în vedere, din cadrul formulelor antroponimice neconvenţionale, *supranumele de grup* ale unor colectivităţi dintr-un spaţiu rural.

2.2. *Supranumele de grup* este o categorie antroponimică, alături de *poreclă*[1], a actului de numire neoficială. Vorbitorii sunt cei care decid structura supranumelui, numărul (dintr-un inventar nelimitat) şi caracteristicile componenţilor funcţionali; în ceea ce priveşte actul de socializare, comunitatea nu este obligată să utilizeze supranumele colectiv în nomenclatoare oficiale.

Ca produs al operaţiei de supranominaţie, SC este „o expresie lingvistică codificată cu semnificaţie şi uz limitate spaţial, temporal şi social, acestea fiind de competenţa exclusivă a grupului în care a fost creat şi adoptat" (Ionescu, Cristian 2007: 227). Faţă de formulele antroponimice[2] oficiale, *supranumele colectiv* este produsul socializat al creativităţii *libere* a locutorilor, identificând membrii unei colectivităţi prin informaţii tipizante, singularizante şi sociologizante referitoare la purtători[3].

---

[1] Menţionăm că am utilizat pe parcursul prezentei cercetări termenul *poreclă* ca echivalent al *supranumelui* doar acolo unde acesta face parte dintr-un citat preluat din bibliografie. Opţiunea noastră este de a opera o distincţie între cei doi termeni, iar pentru o analiză detaliată a trăsăturilor diferenţiatoare dintre aceştia, vezi D. Felecan (2011a, sub tipar; Felecan 2011b) şi N. Felecan (2010), puncte de vedere cu care ne declarăm acordul. Redăm aici, foarte pe scurt, în conformitate cu D. Felecan (2011a), principalele argumente în vederea considerării celor două categorii antroponimice distincte:

„*Porecla* are un set de trăsături proprii, *diferite* de ale *supranumelui*:

(a) *funcţie semantică*;

(b) *accentuat caracter afectiv, metaforic*;

(c) *reprezintă punctul vulnerabil al celui poreclit;*

(d) *utilizată într-un cerc mai restrâns de persoane* - adesea nici poreclitul nu-şi cunoaşte „ciufulitura";

(e) *mobilitate*, creându-se necontenit, ocazional;

(f) *pluralitate* – adesea, o persoană poate avea una, două sau mai multe porecle.

Supranumele prezintă următoarele *caracteristici distincte* de cele ale poreclei:

(a) are *o funcţie exclusiv antroponimică*, izvorâtă din necesitatea identificării mai uşor a unei persoane, mai ales în situaţia în care mai mulţi indivizi poartă acelaşi nume (sau şi prenume);

(b) este *stabil* (există posibilitatea transmiterii la descendenţi);

(c) este *lipsit de conotaţii afective* (*supranumele*, provenite din *porecle*, nu supără, fiindcă aspectul negativ inclus în sens a fost transformat, în timp, într-o caracteristică pozitivă);

(d) este *singular* (un individ are un singur *supranume*).

Cele două categorii onomastice, *poreclă* şi *supranume*, comportă, totodată, şi o serie de *trăsături comune*, şi anume:

(a) ambele au o *existenţă autonomă, independentă de numele şi prenumele propriu-zise (oficiale)* (excepţie făcând situaţia în care numele continuă un supranume);

(b) din punct de vedere structural, pot fi *simple sau complexe*;

(c) au rol de elemente calificative cu funcţie distinctivă."

[2] *Formula antroponimică* este o unitate discursivă prin care se realizează funcţia de individualizare şi de identificare a membrilor unui grup uman (Ionescu, Cristian 2007: 218–219).

[3] Unul dintre cele mai cunoscute supranume colective întrebuinţate în ultimii ani se referă, prin extensie, la întregul popor român şi aparţine fostului antrenor al echipei naţionale de fotbal a Bulgariei, Hristo Stoicikov: „Mamalicki, go home!" Apelativul de „mămăligari" i-a intrigat pe mulţi români la momentul respectiv (2007), însă, încă dinainte de 1989, se spunea că „mămăliga [românească] nu explodează". În acest sens, „collective bynames usually function in larger communities. We can distinguish several types" (Van Langendonck 2007: 196): un nume de familie neoficial (*Fieraru*), o

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

Actul de atribuire de supranume colectiv al cărui agent aparţine microcolectivităţii săteşti, având ca obiect *o comunitate de indivizi*, este socotit o *deviere* faţă de actele *normale* de atribuire de nume având drept obiect *o persoană*. „Actele de atribuire de nume având drept obiect un neam sau un sat sunt normale [...] numai în măsura în care agentul (cel care atribuie numele) este exterior microcolectivităţii săteşti" (Golopenţia-Eretescu 1972a, I: 147)[1]. Numirea prin SC este o abandonare – impusă sau, mai rar, consimţită – a numelor oficiale particulare, o moarte „biologică" a acestora – dacă socotim numele primar al indivizilor vizaţi drept nume *naturale* – şi o naştere *socială*, întrucât acest al doilea nume, dobândit graţie unor tipuri de comportamente ale microcolectivităţii respective, asigură recunoaşterea socială a comunităţii re-numite. Numele oficial al satului trece pe plan secundar, devenind nume neutilizat sau cu utilizare limitată.

Intenţia care stă la baza conferirii supranumelor colective este, la nivel individual, anularea singularităţii unui „particular", înserierea acestuia, iar la nivelul grupului, extragerea unei microcolectivităţi din clasificările curente, „convenţionalizate" (locuitori ai unei anumite regiuni din ţară, din judeţ şi chiar din sat – în cazul în care sătenii sunt supranumiţi pe grupuri) şi definirea lor în raport cu opoziţii marginale, cum ar fi: *susănari*, *josănari*, *pietrişeni*, *câmpeni* (supranume atribuite locuitorilor din Bârsana, jud. Maramureş; vezi *infra*), în funcţie de poziţionarea geografică în sat.

Actul atribuirii de SC nu poate fi datat, de obicei, cu precizie şi nici nu este „oficiat" de vreo instituţie autorizată. Se pot presupune sau, uneori, reconstitui circumstanţele care au dus la apariţia unui SC: rolul „delegatului ritual" (Golopenţia-Eretescu) al colectivităţii rurale (preotul) este substituit de cel al „delegatului (sau delegaţilor) ceremonial(i)" al/ ai comunităţii (cel/ cei care atribuie supranumele nu de pe o poziţie instituţională), care, *chiar în absenţa martorilor autorizaţi, instituie un act public*. Validarea numelui astfel obţinut este proclamată de utilizarea lui pentru identificarea unui grup uman (uneori ca singur produs denominativ, deci fără a mai apela la numele oficial al indivizilor) de către toţi membrii microcolectivităţii.

3. Structura supranumelor colective

3.1. *Componenta semantică*

„Enunţurile numitoare" care desemnează experienţa de numire a unui grup uman din colectivităţile săteşti avute în vedere se compun, în general, dintr-un substantiv (primar sau obţinut prin conversiune din adjectiv) la plural (*Berbeci*, *Iobagi*, *Oloieri* etc.). Am înregistrat o singură denumire având o structură de tip propoziţional: *Scot luna din vale*; *duc dajdia cu capra.*

Ca procedeu stilistic de obţinere a SC investigate am identificat *sinecdoca.* SC se construiesc în conformitate cu psihologia tradiţională românească, în general, cea populară[2], în special, având intenţia de a ironiza – la nivelul unui nume – mai ales însuşirile negative ale celorlalţi. În exemplele selectate de noi, obiectul supranumirii desemnează satul perceput ca

---

parte dintr-o comunitate ce are în comun acelaşi nume de familie (*Popeştii*), un mic grup (*Păpuşele*), un grup mare, de la locuitorii dintr-o localitate până la o întreagă naţiune (*Macaronari*).

[1] Situaţia este semnalată cu câteva decenii mai devreme de Ștefan Paşca (1936: 48): „aceste supranume sunt date locuitorilor din satele respective de aceia ai satelor vecine".

[2] „Perspicacitatea şi extraordinarul spirit de observaţie ale ţăranului au mers prin catalogare, pornind de la o caracteristică esenţială a individului, aspect, însuşire, calitate, defect fizic sau moral, tic verbal, năravetc." (Prahase, Rus 1997).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

ansamblu de locuitori: *Broscari*, *Cocoşi* etc., SC având adesea două forme, în funcţie de referirea la una sau la alta dintre cele două accepţii: *Dobaşi/ Doboieşi*.

Oferim, în continuare, supranumele colective şi „istoria" acestora, relatată de către ţăranii din unele dintre localităţile nord-vest transilvănene, preluată atât direct, de la informatori[1], cât şi indirect, prin intermediul unor monografii ale localităţilor cercetate.

Denumirilor investigate în studiul de faţă li s-a şters valenţa defăimătoare; acestea nu sunt utilizate sub formă de ocară (doar atunci când sunt inserate într-un act semiotic de tip insultă sau de tipul enunţare emfatică, însoţit de deformare şi antrenând şi componente suprasegmentale – accent, intonaţie specifică –, acte realizate doar în prezenţa celor desemnaţi prin SC respectiv): „Ceea ce se reproşează celui care insultă este *intenţia de insultă, iar nu enunţarea numelui sau a poreclei respective*. […] *ocara* nu este *un tip special de poreclă*, ci *porecla inserată într-un act semiotic de insultare*" [2].

SC sunt denumiri exterioare, de suprafaţă, descriind zona expusă public a „personalităţii" satului respectiv. Acestea nu pot fi atribuite la întâmplare, nu sunt arbitrare, ci selectarea lor trebuie să fie *motivată*.

Am clasificat SC analizate în funcţie de următoarele tipuri:

3.1.1. *SC descriptive vizând trăsături majore:*

Bânzoi = locuitorii comunei Letca, jud. Sălaj; reg. „bondari"[3]. S. m. provine de la verbul *a bânzăi / a bânzâi* + suf. augm. *-oi* < vb. *a bâzâi* < formaţia onomatopeică *bâz* „cuvânt care imită sunetul produs de muşte şi albine când zboară". Probabil, cuvântul are legătură cu firea mai arţăgoasă a letcanilor.

Brumaţi = locuitorii satului Fericea, jud. Maramureş; < subst. *brumă*. Supranumele trebuie pus în legătură cu al treilea sens din *MDA*: „de culoarea brumei"; prin analogie, se face referire la comunitatea numeroasă de ţigani care trăieşte în localitate. Prin extensie, cu intenţie ironică, apelativul a fost atribuit de ţăranii satelor învecinate tuturor locuitorilor din Fericea.

Cocoşi = oamenii din Dragomireşti, Maramureşul istoric; s.m. < v. sl. *кокош* „găină". Probabil, este supranumele cu cele mai multe etimologii. 1. (Drago)mireştenii îşi apărau pământurile şi bunurile lor fără ezitare, neacceptând asuprirea. „Astfel, în atitudinea şi ţinuta lor, s-au dezvoltat o serie de însuşiri proprii oamenilor liberi, cum sunt: o înfăţişare mândră şi impunătoare, curajul impus de necesitatea de a se apăra pe ei şi bunurile lor, iar frecvenţa în războaie le-a imprimat caracterul de oameni demni şi neslugarnici, de unde şi porecla colectivă dată dragomireştenilor de *cocoşi*" (Faiciuc 2008: 32). 2. „Porecla dragomireştenilor este *cocoşi*, pentru că se scoală când cântă cocoşii şi se duc la pădure, care se află la mare depărtare" (Roşca 2003: 81). 3. Privită de pe unul dintre dealurile care mărginesc aşezarea, aceasta (cu străzi, uliţe) are forma unui cocoş, de unde şi supranumele locuitorilor[4].

Dobaşi / Doboieşi = oamenii din Vadu Izei, jud. Maramureş. Primul termen s. m. este o variantă reg. a lui *tobaş*, format din sufixarea s. f. *tobă* (< magh. *dob*) cu suf. *-aş*, aici cu

[1] Principalii informatori care ne-au furnizat datele sunt Felecan Ioan, n. 1928, Todoran Mircea, n. 1942 şi Mesaroş Vasile, n. 1967.

[2] „Insultarea cu menţionarea poreclei este mai culpabilă decât insultarea cu menţionarea numelui în măsura în care pare o deosebire de menţionarea numelui în prezenţa purtătorului, *menţionarea poreclei* în prezenţa individului poreclit este tabu" (Golopenţia-Eretescu 1972b: 208; 209).

[3] Majoritatea sensurilor şi informaţiile etimologice sunt preluate, în cea mai mare măsură, din *Mic Dicţionar Academic* (MDA), Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.

[4] A treia variantă etimologică a fost obţinută direct pe teren, de la un informator care s-a născut în Dragomireşti.

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

valoare de *nomen agentis* („cel ce bate toba”), cel de-al doilea este atestat doar în registrul oral al graiului local. Supranumele se datorează faptului că băştinaşii – unii ţigani – cântau la instrumente, „fiind foarte buni muzicanţi” (Ivanciuc 2006: 84). Totuşi, în ALR MM (1969: XVI), porecla consemnată pentru locuitorii din Vad era ***cotormeni***, termen neatestat în diferitele surse consultate: MDA, DRAM. Există însă şi alte supranume colective pentru sătenii din Vad, ceea ce ilustrează „vioiciunea spirituală” a locuitorilor (Paşca 1936: 45)[1]. Cei „din Vadu Izei au numele comun ***vădeni***, iar porecla ***iobagi***, pe motivul că, în vechime, din Vadu Izei ar fi primit mai puţine familii diplome nobiliare decât în localităţile învecinate” (Roşca 2003: 129).

Hribe / -i = sătenii din Năneşti, jud. Maramureş. s. m. *hrib* < ucr. *хриб* „ciupercă comestibilă” (MDA). Roşca (2003: 100) aminteşte supranumele „în legătură cu care este şi o legendă”, însă nu lămureşte originea lui, nici nu consemnează povestea. Nici Ştef (DRAM) nu dă mai multe amănunte, ci se mărgineşte doar la trimiterea supranumelui compus, de această dată, cu un adjectiv *Hribe-Coapte* (2011: 84). Probabil că zona împădurită din împrejurimi a dus la generalizarea supranumelui, mai ales că „umblatul după ciuperci” este o îndeletnicire veche în nordul ţării.

Iconari = locuitorii din Văleni, jud. Maramureş; < s. m. *icoană* (< v. sl. *икона*) + suf. *-ar*. Sensul nu e atestat de MDA, care consemnează doar „1. Pictor de icoane” şi 2. „Vânzător de icoane”. Pe la începutul sec. al XVIII-lea, de Bobotează, se scoteau cam 4-6 icoane (sculptate în lemn, care erau purtate de către doi feciori) la izvor, unde se sfinţea apa. După acest ritual, tinerii coborau fiecare cu icoana la „vale”, iar, odată, „una a fost scăpată sub gheaţă. Atunci când feciorii căutau icoana pierdută, au fost văzuţi de oameni care se deplasau cu sania dinspre Bârsana spre Călineşti. La întrebarea „ce se petrece la vale?”, femeile le-au spus că s-a pierdut o icoană şi *iconarii* (= feciorii care o purtau) încearcă să o găsească” (Godja 2007: 219). De la această întâmplare le-a rămas supranumele de *iconari* celor din Văleni.

Şchiopi = locuitorii din Blăjenii de Jos, jud. Bistriţa-Năsăud. Termenul cu sensul „fiinţă care are un defect fizic la un picior” este moştenit din lat. **excloppus* < pref. *ex* + *cloppus, -a, -um* „şchiop”. Prima parte a adj. trimite la *claudus, -a, -um*, adj cu acelaşi sens, pe când „la gémination expressive de la consonne intérieure caractérise des adjectifs marquant une difformité”[2]; cf. *lippus* „urduros, cu scursori la ochi”. Originea supranumelui colectiv trebuie căutată în numărul mare de persoane cu handicap (şchiopi, orbi etc.) din localitatea de lângă Bistriţa.

Şogăi = oamenii din Ocna Şugatag, jud. Maramureş. Regionalismul este o variantă a s. m. *şa(l)gău* < magh *sóvágo* (*só* „sare” + *vágo* „tăietor” DRAM), cu sensul „lucrător în ocnele de sare” (MDA). Supranumele are legătură cu faptul că, iniţial, localitatea era ungurească, iar majoritatea sătenilor se ocupau cu exploatarea sării.

Spătari = locuitorii din Blăjenii de Sus, jud. Bistriţa-Năsăud; < *spată* + suf. *-ar* „meşteşugar care face spete”. Denumirea a fost dată fiindcă oamenii se ocupau, în mare măsură, cu „fabricarea” spetelor pentru războaie de ţesut; cf. def. din MDA: „22. piesă la războiul de ţesut constituită dintr-un sistem de lamele paralele, fixate la ambele capete, care formează un fel de pieptene montat în vatală, cu ajutorul căruia firele de urzeală sunt menţinute la distanţe fixe unul de altul”.

---

[1] Acelaşi erudit consemnează că „individul sau grupul supranumit multă vreme într-un fel nu e ferit de a mai primi ulterior şi alte supranume” (Paşca 1936: 49).

[2] A. Ernout, A. Meillet, 1959, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, Librairie C. Klincksieck, p. 126, 129.

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

Tărâţe = sătenii din Ciula, jud. Sălaj. Întâlnit mai ales la plural, s. f. are sensul prim „înveliş al grăunţelor de grâu, de porumb etc., zdrobit prin măcinare şi separat de făină la cernut” (MDA). Conotaţia existentă în numirea ţăranilor de pe Valea Someşului trimite la un sens regional, depreciativ: „om fără valoare”. Locuitorii zonei pun supranumele pe seama faptului că în Ciula nu s-a născut nicio personalitate, nimeni nu s-a remarcat în vreun domeniu, ceea ce a făcut să fie consideraţi *tărâţe*.

3.1.2. *SC descriptive vizând trăsături minore*

Berbecii = locuitorii satului Purcăreţ, jud. Sălaj; „masculi ai oilor”. Termenul este moştenit din latinescul *berbex, -ecis*, formă derivată – ca şi *verbex, verbix, vervix, berbix*[1] – de la s. m. *vervex*. Explicaţia supranumelui nu mai este activă în memoria oamenilor, nici nu e consemnată undeva. Se poate presupune însă o legătură cu firea lor.

Broscari = sătenii din Rogoz, jud. Maramureş; < subst. *broască* + suf. *-ar*. Deşi MDA atestă doar sensurile de 1. „unealtă de dulgherie” şi 2. „depreciativ pentru italian”, în Maramureş se înregistrează termenul ca apelativ colectiv al locuitorilor din Rogoz, aşezare situată în Ţara Lăpuşului. Ei obişnuiesc să prindă pui de baltă/ broaşte în fiecare primăvară şi să consume pulpele/ picioarele din spate ca pe o delicatesă, fapt care intrigă majoritatea populaţiei din satele învecinate. Perioada de „vânare” este bine delimitată, de la începutul primăverii până la sărbătoarea Buna-Vestire.

Bunzari$_1$ ***/ Bunzani*** = oamenii din Bârsana, jud. Maramureş. S. m. cu sensul „bondar, bărzăun, viespe” este un regionalism cu etimologie necunoscută (MDA), probabil o formaţie onomatopeică de la *bâz > bâzâi > bonzăi*. „Bârsăneştii au porecla comună *bunzari* (= *cărăbuşi*)”[2], în legătură cu care, „în tradiţia locală, se află o legendă etiologică, având mai multe variante. În interiorul localităţii, bârsăneştii mai poartă şi unele nume comune, distribuite pe zone mai restrânse. Acestea provin de la toponimele care disting anumite părţi ale satului. Se numesc *susănari* cei din Susani, *josănari* cei din Josani, *pietrişeni* cei din Pietriş, *câmpeni* cei care locuiesc în afară de perimetrul comunei” (Roşca 2003: 66-67).

Bonzari$_2$ = locuitorii din Sălişte a, jud. Maramureş (Ştef 2011: 22). Chiar dacă supranumele colectiv coincide cu cel al bârsăneştilor, legenda este diferită. Cu mai multe veacuri în urmă, pe când erau la fân, au mers după apă la un izvor şi, auzind un zgomot, au crezut că vin tătarii. Unul dintre ei s-a speriat şi a scăpat ulciorul jos, dar, prin spargerea lui, şi-a dat seama că a fost un „bonzar”.

Cocostârci = locuitorii din Groşii Ţibleşului, jud. Maramureş. S. m. provine din compunerea subst. *cocor* (< srb. *Kokori, kokora*) cu subst. *stârc* (< vsl. *ctǫkъ*), trimiţând atât la o „pasăre migratoare de baltă”, cât şi la „un om slab, cu gâtul sau cu picioarele lungi”. Având în vedere spiritul caustic al românilor, supranumele trebuie legat de înfăţişarea exterioară a unor oameni şi de percepţia lor de către ceilalţi.

Colorazi = locuitorii din Remeţi, jud. Maramureş. S. m., neatestat până acum în limba română, este format prin derivare regresivă de la *Colorado*, statul american originar pentru gândacii aduşi în Europa împreună cu cartofii. Supranumele pare să fie ales de oamenii din satele înconjurătoare, „deoarece sunt mulţi, precum gândacii de Colorado, sunt uniţi şi se strâng repede”.

---

[1] Vezi *Corpus Glossariorum Latinorum, apud* F. Gaffiot, 1996, *Dictionnaire Latin-Français*, Edition n° 51, Paris, Hachette, p. 1665.

[2] Atestată şi în ALR MM (1969: XX).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

Cuci = locuitorii din Pomi, jud. Satu Mare. S. m. < lat. *cucus* < *cuculus* „pasăre călătoare cu pene cenuşii, cu coada lungă cu pene albe, care îşi depune ouăle în cuibul altor păsări” (MDA). Supranumele are legătură cu existenţa multor pomi fructiferi pe teritoriul localităţii, în care trăiau numeroşi cuci.

Droange = locuitorii din Vălişoara (Valea Rea), jud. Sălaj. Este o formaţie onomatopeică, iar ca regionalism face trimitere la „1. Clopot stricat. 2. Talangă de pus la gâtul oilor sau al vacilor. 3. Instrument muzical care sună rău” (MDA). Satul este situat pe un deal şi, pe vremuri, oamenii coborau în vale pentru a merge la moară. Pe drum, indiferent de vârstă, sex ori condiţie socială, toţi cântau, ceea ce i-a făcut pe sătenii din jur să-i eticheteze drept „droange”.

Gâşte = oamenii din Iegherişte şi Lipău, jud. Satu Mare. S.m. < bg. *гъска* şi desemnează o „pasăre domestică mai mare decât raţa [...], crescută pentru carnea, untura şi fulgii ei” (MDA). Acest supranume colectiv comun locuitorilor din două sate sătmărene se datorează faptului că băştinaşii creşteau gâşte, în număr foarte mare, iar acestea erau pe toate uliţele.

Hribari = locuitorii din Bicău şi Crucişor, jud. Satu Mare. Acest derivat de la subst. *hrib* + suf. *-ar* nu este atestat de MDA, deşi este folosit în Zona Codrului, cu referire la oamenii din cele două localităţi menţionate, mai exact la una dintre ocupaţiile predilecte ale lor: culegerea hribelor din pădurile care acoperă cea mai mare suprafaţă a hotarului.

Mâcioci = oamenii din Roşiori, jud. Satu Mare. S. m este o variantă a lui *mâţoc*, format din derivatul regresiv *mâţ* + suf. augmentativ *-oc*. Povestea supranumelui are legătură cu obiceiul sătenilor de a-şi pune mâncare cu ei când se duceau la muncile câmpului. Odată, cineva a rămas fără „merinde”, din cauza faptului că aceasta fusese mâncată de pisici. Întâmplarea intrase suficient de puternic în câmpul de interes al sătenilor, încât le-a fost conferită tuturor porecla de *mâcioci*.

Nănaşi = locuitorii din Berbeşti, jud. Maramureş. Reprezintă o formă învechită şi populară de la subst. *naş* < *nun* + *-aş* (prin haplologie) < moşt. din lat. *nonnus*. În acest caz, este interesantă evoluţia semantică a lat. *nonnus/ nonna* „călugăr/ călugăriţă”, atestate la Hieronim (vezi Guţu 1983), în rom. *nun* „fiecare dintre persoanele care asistă pe miri la cununia religioasă şi care sunt solicitate să îndeplinească obligaţiile cerute de ritualul creştin”, respectiv *naş, -ă* „persoană care ţine în braţe pruncul în timpul botezului” (MDA). Supranumele întâlnit în Maramureşul istoric traduce plăcerea celor din Berbeşti de a merge la nunţi şi „pasiunea de a năşi”.

Oloieri = locuitorii satului Caila, comuna Şintereag, jud. Bistriţa-Năsăud. S. n. este format cu ajutorul suf. *nomen agentis -er*, ataşat subst. *oloi* < magh. *olaj*. Termenul învechit şi popular trebuie pus în legătură cu contextul socioeconomic anterior anului 1948, când, în localitate, a funcţionat o presă de ulei. Datorită calităţilor uleiului de bostan şi celui de floarea-soarelui, acestea se vindeau şi în alte sate, fapt care explică supranumele de *oloieri* atribuit căilenilor.

Oveşeri = locuitorii din Săcel[1], jud. Maramureş. S. m. provine din subst. *ovăs* (< vsl. *овесъ*) + suf. *-ar*. „Cauza acestui supranume este de ordin economic”. Pământul Săcelului fiind puţin fertil, săcelenii cultivau mai puţin grâu, porumb sau alte plante mai pretenţioase, şi mai mult ovăz, care creşte inclusiv „pe terenuri mai sărace şi rezistă la clima de munte” (Roşca 2003: 109). Utilizat inclusiv în alimentaţia de bază – la facerea pâinii –, ovăzul a dus la

[1] Circulă şi porecla ***guşaţi*** pentru săceleni, din cauza faptului că mulţi ar avea guşă, dar nu am întâlnit-o pe cea de ***hospe***, consemnată în ALR MM (1969: XXIII).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

atribuirea supranumelui sătenilor. Papahagi (*apud* Ştef 2011: 127) consemnează acelaşi supranume pentru locuitorii din Moisei şi Ieud.

Pepeni = oamenii din Valea Vinului, jud. Satu Mare. S. m. < lat. *pepo, -onis* „2. fruct al pepenelui, o plantă erbacee, din familia cucurbitaceelor" (MDA). Supranumele are la bază o metonimie, izvorând din percepţia celor din jur în legătură cu una dintre ocupaţiile predilecte ale locuitorilor: cultivarea de bostani.

Picioicari = locuitorii din Borleşti, jud. Satu Mare; < reg. *picioică* (< magh. *pityóca*) + suf. *-ar*. Deşi s. m. nu e atestat de MDA, el se foloseşte ca supranume colectiv pentru sătenii de pe Valea Someşului, teren propice pentru cultivarea cartofilor, îndeletnicirea preferată de agricultorii din Borleşti.

Porceni = sătenii din Valea Stejarului, jud. Maramureş. Cuvântul este format din s. m. *porc* (moştenit din lat. *porcus*) + suf. *-ean*. „Locuitorii din Valea Stejarului au numele comun şi porecla *porceni*, după vechiul nume al satului" (Roşca 2003: 131). Fosta denumire Valea Porcului se datora uneia dintre principalele ocupaţii ale locuitorilor, mai exact creşterea porcilor în libertate, pe dealurile şi în pădurile din apropierea localităţii.

Ptişcari = locuitorii din Topliţa, jud. Sălaj. S. m. E o formă dialectală pentru *ţipari*: „peşte de apă dulce stătătoare, cu corpul lung de 18-25 cm, aproape cilindric, asemănător cu al şarpelui, acoperit cu solzi mărunţi şi cu un strat subţire de mucus [...] şi care este folosit mai mult ca nadă" (MDA). Cei din localităţile învecinate îi bănuiau pe topliceni că, din cauza situaţiei materiale precare, pescuiesc în taină acest soi de peşte nerecomandat consumului, într-o mlaştină situată în apropierea satului.

Pupeze = locuitorii din Giuleşti, jud. Maramureş. Supranumele, consemnat şi în ALR MM (1969: XV), se datorează faptului că sunt percepuţi ca foarte povestitori, vorbăreţi, asemenea păsării care a devenit celebră prin scrierile lui Ion Creangă.

Scot luna din vale*; *duc dajdia*[1] *cu capra = sătenii din Slătioara, jud. Maramureş. Roşca (2003: 124) consemnează că slătienii au mai multe supranume, „şi în legătură cu fiecare poreclă, tradiţia păstrează câte o legendă, care prezintă interes din punct de vedere folcloric".

Totoinari = oamenii din Bogdan Vodă (fostă Cuhea), jud. Maramureş. Supranumele de faţă trebuie asociat cu faptul că pădurile sunt situate departe, în munţi, iar dealurile sunt despădurite. „În legătură cu acest lucru, tradiţia locală păstrează o legendă, care spune despre cuheni că au găsit o piatră ovală şi, crezând că-i ou de totoină[2] (pasăre legendară), au tot fript-o până când şi-au ars toate pădurile. Porecla cuhenilor de totoinari vine de la numele acelei păsări" (Roşca 2003: 75).

4. Concluzii

Alături de sistemul oficial de denominaţie există un altul, vechi, popular, închis, restrâns la limitele satului tradiţional. În cadrul sistemului de denominaţie popular, rolul prim îl joacă numele de botez, celălalt element schimbându-se odată cu diferitele împrejurări din viaţa individului.

Sistemul onomastic familial tradiţional este acela prin care oamenii se numesc după normele unei triple structuri denominative: *o poreclă de neam, una în funcţie de locul ocupat*

[1] Acest cuvânt dialectal nu a fost găsit nici în MDA, nici în DRAM.

[2] Numele păsării legendare nu apare în nicio sursă bibliografică, dintre care putem aminti J-P. Clébert (1995), MDA, R. Vulcănescu (1987). Vezi şi http://www.scribd.com/doc/71811395/Oul-de-Totoina-Din-Cuhea (accesat în 1.12.2011).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

într-o gospodărie şi *una de batjocură* (porecla individuală). În afara celor enumerate, există şi o „supracategorie" denominativă, exterioară sistemului, mai puţin studiată în lucrările referitoare la modalitatea de denominaţie a satului tradiţional, şi anume *supranumele colective*, astăzi, practic, în curs de dispariţie (odată cu tot ce ţine de comunitatea sătească veche românească).

Din punct de vedere semantic, SC este asimilabil cu porecla individuală, caracterizată prin: a) motivaţie semantică; (b) accentuat caracter afectiv, metaforic; c) desemnând punctul vulnerabil al celui poreclit; deosebirea dintre cele două constă în faptul că SC se prezintă întotdeauna ca formă nominală de plural (desemnând pe toţi membrii unei comunităţi).

Din perspectivă sociolingvistică, SC este expresie a funcţiei de delimitare netă a unei comunităţi prin trăsături specifice, care constituie criteriile de tipologizare, cum ar fi unele dintre cele menţionate mai sus.

În plan discursiv, SC sunt ocurente, de regulă, în absenţa celor desemnaţi, adesea din cauza sensului peiorativ pe care îl sugerează.

Prin caracterul de indice diagnostic pe care SG îl reprezintă pentru structura socioculturală şi psihologică a comunităţii româneşti tradiţionale, inventarul de structuri denominative analizate constituie un preţios corpus pentru studiile cu profil istoric, etnolingvistic, psihologic, sociologic.

BIBLIOGRAFIE

ALR MM = Neiescu, Petru, Grigore Rusu, Ionel Stan, 1969, *Atlasul Lingvistic Român pe regiuni. Maramureş*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei.

Clébert, Jean-Paul, 1995, *Bestiar fabulos. Dicţionar de simboluri animaliere*, Bucureşti, Editurile Artemis, Cavallioti.

DRAM = Ştef, Dorin, 2011, *Dicţionar de regionalisme şi arhaisme din Maramureş*, Baia Mare, Editura Ethnologica.

Ernout, A., A. Meillet, 1959, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, Librairie C. Klincksieck.

Felecan, Daiana, 2011a, *Aspecte ale utilizării* ***nickname****-ului în „limba română virtuală" (perspectivă pragmatică)*, (comunicare susţinută la Al IV-lea Simpozion Internaţional de Lingvistică, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", Bucureşti, 5–6 noiembrie, 2010, sub tipar).

Felecan, Daiana, 2011b, *Antroponime neconvenţionale româneşti: tipare de construcţie şi funcţie discursivă – premise ale cercetării*, în Maria Marin, Daniela Răuţu (eds.), *Studii de dilaectologie, istoria limbii şi onomastică. Omagiu domnului Teofil Teaha*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 253-266.

Felecan Nicolae, 2010, *Categoriile antroponimice: nume, supranume, poreclă*, în Oliviu Felecan (ed.), *Onomasticon. Studii despre nume şi numire I*, Cluj-Napoca, Editura Mega, p. 81-120.

Faiciuc, Elisabeta, 2008, *Dragomireşti. Între tradiţie şi modernism*, Cluj-Napoca, Editura Limes.

Gaffiot, F., 1996, *Dictionnaire Latin-Français*, Edition n° 51, Paris, Hachette.

Godja de Văleni, Ioan, 2007, *Văleni. Maramureş. Tradiţie şi actualitate*, Cluj-Napoca, Editura Societăţii Culturale Pro Maramureş „Dragoş Vodă".

Golopenţia-Eretescu, Sanda, 1972a, „Clasificarea prin «numuri»", *Revista de etnografie şi folclor*, nr. 2, p. 145-155.

Golopenţia-Eretescu, Sanda, 1972b, „Clasificarea prin «numuri»" (II), *Revista de etnografie şi folclor*, nr. 3, p. 193-212.

Guţu, G., 1983, *Dicţionar latin-român*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică.

Ionescu, Perez, Pedro Cristian, 2007, *Concepte, metodologie şi terminologie în antroponimia romanică*, în Sanda Reinheimer Rîpeanu, Ioana Vintilă Rădulescu (eds.), *Limba română, limbă romanică*, Bucureşti, Editura Academiei Române, p. 215-230.

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)

Ivanciuc, Teofil, 2006, *Ghidul turistic al Ţării Maramureşului*, Cluj-Napoca, Editura Limes.
MDA = Sala, Marius, Ion Dănăilă (coord.), 2010, *Mic Dicţionar Academic*, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic Gold.
Paşca, Ştefan, 1936, *Nume de persoane şi nume de animale în Ţara Oltului*, Bucureşti.
Prahase, Mircea, Gavril Rus, 1997, *Zagra – o monografie posibilă*, Cluj-Napoca, Editura Carpatica.
Roşca, Nuţu, 2003, *Onomastică din Valea Izei*, Cluj-Napoca, Editura Societăţii Culturale Pro Maramureş „Dragoş Vodă".
Van Langendonck, Willy, 2007, *Theory and Typology of Proper Names*, Berlin, M. De Gruyter.
Vulcănescu, Romulus, 1987, *Mitologie română*, Bucureşti, Editura Academiei.

OBSERVATIONS REGARDING COLLECTIVE BYNAMES IN THE NORTHWESTERN PART OF ROMANIA

(*Abstract*)

One of the characteristics of the onomastics found in the northwestern part of Romania relates to the collective bynames of the inhabitants of certain rural communities. The attribution of nicknames is a *social naming act* (it is determined by some particular social conventions), a nominal reflection of the sarcastic nature that defines the Romanian people.

The bynames analysed reveal the (mainly negative) characteristics of the members of a human community that is conditioned socially, economically and culturally. The appearance of the first unconventional onomastic patterns was recorded by I. A. Candrea more than a century ago, in the study entitled *Graiul din Ţara Oaşului* [The Subdialect of the Land of Oaş] (1906).

The anthroponyms I consider are treated within the scope of a *referential typology*, which identifies onomastic subclasses according to the nature of the designated referent. As part of a more ample research (based on a corpus gathered in the northwestern part of Romania), my study discusses a number of atypical bynames given to the members of rural communities in the counties of Maramureş, Sălaj, Bistriţa-Năsăud, and Satu Mare, highlighting both aspects related to content (*la présupposition catégorielle*) and to form (*les formats linguistiques*).

BDD-V935 © 2012 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:53:06 UTC)